

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБРАЗУ СУЧАСНОЇ НАУКИ

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної науково-практичної конференції

*28–29 грудня 2018 р.
м. Київ*

Київ
Інститут інноваційної освіти
2018

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ.
ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

УДК 904:393

А.О. Батюк,

завідувач відділу археології НІКЗ «Гетьманська столиця»,
м. Батурин, Бахмацький район, Чернігівська обл.

ДВА ЖИТТЯ – ОДНА ДОЛЯ

*На жаль, ми не знаємо, де знаходиться прах
багатьох великих гетьманів.*

*Необхідно ці місця знати і вшанувати їх,
адже йдеться про історію і національні символи.*

Президент України В. Ющенко, 2009 р.

Анотація. У статті йдеться про останні роки життя та ймовірні місця поховань українських гетьманів Д. Ігнатовича та П. Дорошенка. Їхні долі склалися так, що доживати свого віку гетьманам довелося у статусі засланих за межами країни, а саме на території Московського царства.

Ключові слова: гетьман, могила, Д. Ігнатович, П. Дорошенко.

Доля поховань діячів української історії та культури невіддільна від нещасливої долі нашого народу. Щоб зміцнити власне панування, кожен поневолювач намагався вивести будь-які сліди самобутності України. А оскільки навіть мертві патріоти були втіленням такої самобутності, пам'ять про них усіляко паплюжили й нищили, – аж до варварського плюндрування їхніх могил. Тому не дивно, що до наших днів збереглося не так багато могил українських гетьманів.

До питання виявлення й вивчення місць поховань гетьманів зверталось не одне покоління вітчизняних дослідників. Важливість цього добре розуміли українські історики – члени Наукового товариства ім. Шевченка у Львові та громадські діячі, котрі ще в 30-х рр. ХХ ст. опублікували кілька розвідок про гетьманські могили та місця поховань визначних представників національного державотворення. Кількість таких видань різко збільшилася з проголошенням незалежності нашої країни.

Одним із представників української національної еліти періоду XVII ст. є Петро Дорошенко, який за збігом обставин помер не на Батьківщині, а на території Московського царства (Російська Федерація).

Життєвий шлях майбутнього гетьмана Петра Дорошенка розпочався у 1627 році у м. Чигирині. Походив із старого козацького роду і був онуком гетьмана Михайла Дорошенка (соратника знаменитого Петра Сагайдачного), який потрапив у пастку у 1628 році за час одного зі своїх походів на Крим, де був тяжко поранений у бою з татарськими загонами кримського хана Гірея.

Героїчна смерть діда стала для юного хлопця блискучим прикладом беззастережної відданості своєму народові. Петро Дорошенко здобув широку освіту, добре знав латинську і польську мови, був освіченим та активним юнаком. Життя П. Дорошенка є сповненим хвилюючих подій, досягнень та протиріч. Хоча виявлені джерела не дають цілісної картини постаті гетьмана до літа 1665 року – часу проголошення його гетьманом.

Здобувши гетьманську булаву, Петро Дорошенко, чий світогляд формувався в роки Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького, поставив перед собою завдання об'єднати українські землі в єдиний державний організм. На заваді цим намірам невдовзі після початку його гетьманування стало Андрусівське перемир'я 1667 р. Проте думки про об'єднання країни гетьмана не полишали, тому в 1668 р. вдався до спроби об'єднати «обидва береги» України силою зброї. Петро Дорошенко призначив Д. Ігнатовича наказним гетьманом Лівобережної України, оскільки сам був змушений повернутися на Правобережжя.

Наступ московських військ під командуванням Г. Ромодановського на Сіверщину (на Ніжин та Чернігів), відсутність військової допомоги від П. Дорошенка, сильні московські залоги в містах, тиск промосковсько налаштованої частини старшини і православного духовенства примусили Д. Ігнатовича піти на переговори з царським урядом. У цей час 17 грудня 1668 р. на старшинській раді в Новгороді-Сіверську він був обраний «сіверським гетьманом». Переговори між московським урядом і Д. Ігнатовича завершилися укладенням Глухівських статей у березні 1669 р. Так вперше переплелися долі двох борців за єдність української держави: 4 роки пройшло між обранням кожного з них на гетьманський пост. І ця цифра ще не раз зустрінеться на їхньому життєвому шляху.

У березні 1672 р. Ігнатовича було скинуто з гетьманства [1, с. 214]. За підтримки начальника московської залоги Г. Неєлова та козацька старшина (П. Забіла, І. Самойлович, К. Мокієвич, Д. Райча, П. Рославець і П. Уманець) схопили Д. Ігнатовича й видали його представникам царського уряду. Гетьмана привезли до Москви, де в середині квітня 1672 року над ним розпочався суд. Його звинуватили в державній зраді, піддали тортурам, а потім засудили до страти, яку згодом замінили на довічне заслання до Сибіру.

А вже через 4 роки гетьман П. Дорошенко зречеться своє гетьманської булави на користь І. Самойловича – того, хто відіграв неоднозначну роль у усуненні з керівного поста Д. Ігнатовича (1672 р.).

Розуміючи складність ситуації, у якій опинився український народ, правобережний гетьман Петро Дорошенко добровільно передає булаву — символ своєї влади — Івану Самойловичу 19 вересня 1676 р. Кілька наступних місяців вирішувалося питання подальшої долі колишнього гетьмана. Спочатку місцем його проживання було визначено Сосницю Чернігівського полку. Та вже з листопада 1676 р. від московського уряду до І. Самойловича надходять ноти про передачу П. Дорошенка Москві. Вже 6 березня 1677 р. стольник Семен Алмазов та генеральний суддя Іван Домонтович за наказом І. Самойловича попрямували в Сосницю щоб забрати Дорошенка та супроводити його до Москви [2, стб. 30]. Самойлович просив при цьому царської милості не засилати Дорошенка кудись далі, а тримати в Москві, щоб це було прецедентом «милості до всякого винного» [2, стб. 35].

Царський уряд ставився до П. Дорошенка як до почесного бранця, і його доля склалася куди краще, ніж багатьох прибічників Московщини. Йому надали великий маєток з присілками, де налічувалася тисяча душ кріпаків. Упродовж кількох років Дорошенко був воєводою В'ятки, а з 1682 року безвиїзно жив у с. Ярополец (сучасний Волоколамський район Московської області РФ), де й жив до самої смерті [3, с. 248].

9 листопада 1698 року Петро Дорошенко помер, після чого «...тіло його було віддане землі в тамтешній дерев'яній церкві Святої мучениці Параскеви, в трапезі, де нині лише погост на правому березі Лами» [4, с. 353].

У першій чверті XIX ст., коли Дмитро Бантиш-Каменський писав ці рядки, церкви вже не було, а на могилі гетьмана стояв надгробок — кам'яна брила білого кольору з надписом, вирізьбленим на бічній стінці біля узголів'я: «Лета 7206 ноября представился раб Божій гетман войска запорожского Петр Дорофеевич Дорошенко, а поживе от рождества своего 71 год положен бисть на сем месте». Надгробок був захищений від негоди дерев'яним дахом, що тримався на кам'яних стовпах, між якими були невисокі простінки [5, с. 248].

Проте подальша доля поховання гетьмана змінювалася з кожним роком, і нажаль не в кращу сторону. У 1833 р. в Ярополці перебував О. Пушкін, який був одружений на правнучці Дорошенка. Він відзначав, що «На утро в сопровождении Семена Федоровича ходил на поклонение прапрадедушки Дорошенко. Здесь же сделал упрек Ивану Николаевичу: «Как не стыдно, родичей надо почитать! Могила не ухожена, надо построить часовенку...» [6, с. 133]. Яку було відтворено вже в 1834 р.

Найбільшу інформацію про стан поховання (могили) ми дізнаємося від В. Краснова, який ще дитиною (в 1887-1888 рр.) неодноразово бував біля каплички. «В ней были иконы и резные иь дерева золоченые херувимы с распростертыми крылышками. Почти всю часовню занимал огромный камень, лежавший над прахом гетмана» [7, с. 6].

В свою чергу Дем'ян Ігнатович, який потрапив в немилість Москві, також доживав свого віку на території сусідньої держави. І за майже 30 років перебування в Сибіру проявив себе вправним полководцем і захисником «московських інтересів». За свої заслуги, з ініціативи Ф. Головіна, в 1691 р.

призначається селенгінським «сєдоком» — вищою посадовою особою (комендантом) [5, с. 262].

Останньою згадкою про Ігнатовича є «Книга именная денежная рас-ходная, служилым людям 1704 г.». З неї випливає, що Дем'ян Ігнатович залишився вірним давній традиції запорозьких січовиків, які доживали віку в монастирських келіях: «Демян Игнатов сын Многогрешный в 1701 г. постригся в монахи и в 1703 г. умре...» [8, с. 363]. І знову ж між датами смерті гетьманів проходить близько 4-х років.

Ймовірним місцем поховання Ігнатовича є староселенгінський цвинтар (селище Новоселенгінськ, Республіка Бурятія, РФ), Селенгінська на правому березі річки Селенги, де жив і помер український гетьман (Старий Селенгінськ), вже не існує. Від усього міста залишився лише кам'яний храм — Спаський собор (1784 р.), збудований поблизу дерев'яного храму, біля якого, в свою чергу, знаходився староселенгінський цвинтар. Про долю поховання гетьмана згадував Микола Бестужев у своїх мемуарах: «Гетьман Дем'ян Многогрішний. Про його перебування не зберіглося тут ніяких переказів, навіть місце, де його поховали, невідоме, бо плиту з його могили знято при побудові кам'яного собору в Селенгінську й закладено в кам'яну підлогу під нижньою церквою разом з іншими плитами» [9, с. 241]. Таким чином, могилу гетьмана Ігнатовича можна вважати втраченою, що не можна сказати про поховання гетьмана Дорошенка, яке, хоча і спаплюжене, але є. В 2000 р. безпосередньо над могилою було зведено каплицю, яка відтворює споруду XIX ст.

Українську історію, так само, як і історію інших народів, творили конкретні люди, котрі народжувалися, жили і помирали. І ми, як представникам нового покоління, яке буде будувати нову країну не по шаблону, а саме по-новому, мусимо пам'ятати про людей, які боролися за нашу країну, і про те, скільки було пролито крові за майбутнє.

Література

1. Кривошея В.В. Козацька еліта Гетьманщини. — К.: ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. — 452 с.
2. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археологической комиссией : [В 15-ти т.]. — СПб., 1861-1892. Т. 13 : 1677-1678. — СПб. : Тип. А. М. Котомина и К°, 1884. — [6] с., 14, 766 стб.
3. Петровський М. З життя Петра Дорошенка на Московщині // Записки Наукового товариства Шевченка. — Т. 100, 1930. — С. 243—250.
4. Бантиш-Каменський Д.Н. История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетманства. — Реприн. изд. — К.: Час, 1993. — 603 с.
5. Сегеда С. Пантеон України: Монографія у 2 кн. — Кн. 1. Місця поховань визначних діячів української історії та культури X — поч. XIX ст. — Видавничий дім «Кієво-Могилянська академія», 2016. — 482 с.
6. Пушкин А. С. Собрание сочинений в 10 томах. (Письмо 525 Н. Н. Пушкиной). — М.: ГИХЛ, 1962. — Т. 10. — С. 132—134.
7. Краснов В. Могила гетмана Дорошенка (Из детских воспоминаний) // Киевская старина. — 1900. Июль-август (№ 7-8). — Отдел II. — С. 5—10.

8. Дьомін Е. Забайкальська Україна гетьмана Дем'яна Многогрішного // Україна. Козацька держава (Ілюстрована історія українського козацтва в 5175 світлинах) / Упоряд. В. Недак. — К.: Емма, 2004. — С. 363–367.
9. Воспоминания братьев Бестужевых / Ред. П.Е. Щеголева. — Пг., «Огни», 1917. — С. 230–244.

С.Г. Волкова,

викладач кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

НЕОЛОГІЗМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ УТВОРЕННЯ В КОМП'ЮТЕРНІЙ ЛЕКСИЦІ

Сучасний світ знаходиться у постійному русі, оскільки без цього не можливий розвиток. Мова — це ключовий показник розвитку суспільства та прогресу в ньому, і як результат, ми бачимо постійні зміни та взаємопроникнення різних мов в плані лексичних структур та новоутворень. Слід додати, що завдяки глобалізації та мережі інтернет цей процес набув дуже великого значення і на сьогодні основним джерелом новоутворень, запозичень та інших способів збагачення мов виступає саме інтернет мережа.

Слід зазначити, що англійська мова є ключовою і давно вже є мовою міжнародного спілкування, тому явище неологізмів для неї є найбільш притаманне. Але не кожне новоутворення залишається у мові на довгий час, так само з вживанням слів у новій якості.

Слід відзначити і негативний вплив інтернет спілкування на розмовні мови, це її спотворення та надмірне вживання запозичень та іноземної термінології без перекладу, що призводить до забруднення рідної мови. Цю проблему досліджувало багато науковців, таких як К.П. Піотровський, Н.І. Черкасова, Л. Граудін та інші.

Можна стверджувати, що оскільки мова — це дзеркало процесів, котрі відбуваються в світі, то поряд з новими винаходами та пристроями виникає і їх назва, що відповідно призводить до збагачення мовного запасу. Оскільки найбільший розвиток відбувається зараз в сфері інформаційних ресурсів та комп'ютерних технологій, то ми можемо стверджувати, що і найбільша кількість новітньої лексики з'являється в цій сфері, або поширюється за їх допомогою, і її соціалізація відбувається саме за допомогою інтернет ресурсів.

Щодо самого визначення терміну неологізм, то існує декілька тлумачень. Деякі з них розглядають неологізм, як слово чи мовний зворот, що недавно з'явилися в мові для позначення нового або вже усталеного поняття, предмета тощо [4, с. 496], як “слово або зворот, створені для позначення нового (раніше не відомого) предмета або для вираження нового поняття” [1, с. 261]. Але слід зазначити, що новими слова залишаються досить не довго, оскільки потім вони або зникають з ужитку або входять до лексичних баз мови.